Uludağ Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Dergisi
http://kutuphane. uludag. edu. tr/Univder/uufader. htm

Müzikte Yaratıcı Drama

Çiğdem Yiğit

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
cigdemyigit@uludag.edu.tr

ÖZET

Drama yoluyla eğitim, günümüzün en önemli çağdaş öğretim yöntemlerinden biridir. Drama çalışmaları ile önemli eğitsel kazanımlar elde edilir. Yaratıcı drama, oyunun ön planda olduğu ve yaratıcılığı geliştirmek için yapılan drama etkinlikleridir.

Bu çalışmanın amacı, dramanın müzikle ilişkisini belirlemek, drama çalışmalarındaki aşamaları müziğin içinde olduğu örnek etkinliklerle açıklayarak dramanın eğitsel ve sosyal kazanımlarını ortaya koymaktır. Drama çalışmalarında hangi müziklerin kullanılacağı konusunda kaynak sıkıntısı olmamakla birlikte, doğrudan müzikte yaratıcı drama örneklerinin sayısı yeterli değildir. Bu çalışma ile drama etkinliklerinin birçoğu müzikle ilişkilendirilerek özgün örnekler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müzik, Öğretim Yöntemi, Yaratıcı Drama.

Creative Drama In Music

ABSTRACT

Drama is one of the most important contemporary teaching methods. Significant gain is acquired by the help of drama activities. Creative drama is drama activities that are carried out to improve creativity, and acting is of prior importance.

The aim of this study is to determine the connection between drama and music, and to reveal the educational and social gain by explaining the stages of drama activities through sample activities in which music exists. Although there is no difficulty in finding sources of which music pieces to be used in drama activities, the quantity of creative drama examples in direct music is not sufficient. By the help of this study, original examples have been tried to be presented by associating most of the drama activities with music.

Key Words: Music, Teaching Method, Creative Drama.

GİRİŞ

Drama Nedir?

Morgül (1999)'e göre drama, beden diliyle ifade etmektir. Harekettir, eylem halidir, canlılıktır, yaşamın kendisidir. Dramanın müzikteki karşılığı ise ritimdir.

Yaşadığımız her anda hareket vardır. Hareket bir yaşam belirtisidir. Yaşamda bir hareket başka bir hareketi yaratır. Dolayısıyla, bir ritim başka bir ritmi yaratır. Örneğin dünyanın dönüşünün bir ritmi vardır. Dünyanın bir dakika durduğunu düşünürsek, tüm diğer ritimler biter, yaşam biter. Dünyanın dönüş ritminin yarattığı diğer ritimleri düşünecek olursak; gündüz, gece, mevsimler, aylar, yıllar.

Gündüz ve gecenin bizde yarattığı ritme bakarsak: Uyur, uyanırız, işe gider geliriz. Bir gün işe gelmediğinizi düşünün "öldü mü" diye evinize girerler. Dolayısıyla yaşam belirtisi harekettir, ritimdir (Morgül, 1999).

Drama İle İlgili Kavramlar

- **Drama:** Tiyatral bir gösteri, bir anlatım ya da sanat türü.
- **Yaratıcı Drama:** Oyunun ön plana çıktığı, yaratıcılığı geliştirmek için yapılan drama etkinlikleri.
- **Eğitsel Drama:** Eğitime yönelik yapılan drama etkinlikleri. Bir şeyi kavratma, öğretme amacı güder.
- **Psikodrama:** İnsanlar arası ilişkileri ölçme, düzenleme bilimi. Psikodrama, kişilik, kişilerarası ilişki, çatışma ve duygu sorunlarının özel dramatik yöntemlerle keşfedildiği bir psikoterapi yöntemi (Aral, Baran ve ark., 2000).

Yaratıcılık

Aral, Baran ve arkadaşları (2000) yaratıcılığı, "bilinenden yeni bir şey üretme" olarak tanımlamaktadır. Yaratıcılık zekâ ve kabiliyetle doğrudan ilgilidir ancak, gerekli şartlar sağlandığında herkes bu yönünü ortaya çıkarabilir. Yaratıcılığın ön şartı "çok yönlü düşünmek" tir. Yaratıcılığın özellikleri özgünlük, olağanüstülük, kural dışılık ve değişik olma olarak açıklanabilir.

Yaratıcı Drama

Yaratıcı drama, doğaçlama, rol oynama, vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanarak, bir grup çalışması içinde, bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman soyut bir kavramı, gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (Çalık, 2007).

Yaratıcı drama çalışmaları, içerik olarak sanat eğitimi başta olmak üzere, eğitim bilimlerinin tüm anabilim dallarından yararlanır. Fotoğraftan müziğe, heykelden şiire, öyküye, kitle iletişim araçlarının eğitim açısından etkilerinden resme, eğitimin psikolojik temellerinden sosyolojiye olduğu gibi pek çok alandan kendine içerik oluşturabilir (Yeğen, 2008).

Yaratıcı Dramanın Eğitimdeki Rolü

Yaratıcı drama günümüzde en çağdaş öğretim yöntemlerinden biri olarak kabul edilir. Çünkü içinde etkin katılım vardır, yaparak yaşayarak öğrenme vardır. Dolayısıyla drama, öğrencileri ezbercilikten uzaklaştırmakta ve etkili öğrenme ortamı sağlamaktadır. Özellikle ilköğretimde I. kademede çocukların dikkat süreleri sınırlıdır. Öğrendiklerini çabuk unuturlar.

Oysa ortaya görsel bir materyal konursa öğrenme de hızlanacak ve akılda kalıcılığı artacaktır. Bu sayede ders daha verimli, öğrenme daha eğlenceli olacaktır.

Dramanın amacı, öğrencilerin sadece ezbere dayalı bilgilerle değil, toplum içinde bilinçli, çevreyle uyumlu, bağımsız ve güçlü bir kişilik olarak ve sorumluluk kazanarak yetişmelerini sağlamaktır.

"Yaratıcı dramanın amacı ise, bireyin özgüven kazanmasında ve kendini var etmesinde işlevsel olan, somuttan soyuta ya da soyuttan somuta ilerleyen süreçte yaratıcılık, düş gücü, kolektivizm, organizasyon, empati, iç disiplin, özgürlük ve saygı gibi insani değerleri geliştirerek önemli katkılar sağlayan bir yaşantı ortaya koymaktır."(Tekerek, 2007, s.189)

Bir Çin atasözü şöyledir:

"İşitirim, unuturum

Görürüm, hatırlarım

Yaparım, öğrenirim." (Adıgüzel, 2002, s.28).

1985'de Tamer Levent tarafından gönüllü gruplarla başlatılan Eğitimde Drama atölye çalışmaları bugün meyvelerini vermektedir. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Prof. İnci San tarafından Sanat Eğitimi kürsüsü kurulmuş ve burada araştırma görevlisi olarak görev alan birçok drama eğitimcisi yetişmiştir. Prof. İnci San aynı zamanda Ankara'da Çağdaş Drama Derneği'nin kurulmasında büyük çaba göstermiştir (Morgül, 1999).

Yaratıcı Dramanın Kazanımları

Drama yoluyla elde edilen eğitsel kazanımlar şöyle sıralanabilir:

1. Sosyalleşme,
2. Tüketici değil, üretici olma,
3. Kendine güven ve saygı,
4. Yeteneklerini keşfetme,
5. Bağımsız karar verebilme,
6. Empati kurma, kendisini başkasının yerine koyabilme,
7. Yaratıcı kişilik geliştirme,
8. Neden-sonuç ilişkisini kurabilme,
9. Yaşamda karşılaşılan değişik durumlara hazır olabilme,
10. Ritim duygusu kazanma,
11. Konuşma gücünün gelişmesi,
12. Sorunlardan kaçmama,
13. Duyarlı olma.

Bu alışkanlıkları kazanmanın, insanı insan yapan tüm değerlere sahip olmak ile eşdeğerde olduğu söylenebilir. Bu nedenle, eğitimde drama yöntemi en çağdaş eğitim yöntemi olarak kabul edilmektedir (Morgül, 1999).

Yaratıcı Drama Uygulamaları

Yaratıcı drama çalışmaları dört aşamadan oluşmaktadır:

- Isınma
- Uyum - Güven
- Doğaçlama - Oluşum - Etkinlikler
- Rahatlama - Değerlendirme

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2003 yılından beri "Seçmeli Ders" olarak yürütülen yaratıcı drama çalışmalarında yapılan etkinlikler müzikle ilişkilendirilmeye çalışılarak gerçekleştirilmektedir.

Aşağıda dramanın her aşamasında verilen örnekler, "Fulford, J., Hutchings, M. ve ark., (2001) ve "Morgül, M., (1999)" kaynaklarından esinlenilmiş, bu örnekler, müzikle ilişkilendirilerek müzik dersi konularına göre uyarlanmıştır.

- **Isınma:** Bedenin ve duyuların harekete geçirilmesidir. Bireyin kendisiyle iletişim kurduğu, kaslarını, organlarını, bedenini tanıma, bedenini ritmik hareket ettirebilme ve kendini bedensel olarak keşfetme aşamasıdır. Nefes ve ses açma çalışmaları da ısınma çalışmaları içinde yer alır (Morgül, 1999).

Örnek Etkinlikler

1. **Ezgi eşliğinde karışık yürüme:** Gruptaki herkes dinletilen ya da çalınan bir ezgi eşliğinde farklı hızlarda karışık bir şekilde yürür. Ezgi dört hız terimini kapsayan tempolarda çalınır: Moderato, allegro, largo, presto. Bu farklı tempolar adımları hızlandırmakta ya da yavaşlatmaktadır. Presto'da ise herkes koşar. Müzik bittiğinde herkes karşısında ilk gördüğü kişiyle eş olur.
2. **Eş ile yürüme:** Eşini bulan çiftler birlikte farklı durumlarda yürüyormuş gibi yürümeye çalışırlar. Örneğin: Çamurda, sıcak kumda, nehirden geçerken, sırtında yük varmış gibi.
3. **Eş ile mıknatıs oyunu:** Eşlerden biri mıknatıs rolüne girer. Diğeri, omzunu eşinin omzuna yaslayarak onun hareketlerini ondan ayrılmadan yapmaya çalışır. Mıknatıs rolündeki öğrenci yürürken dönebilir, eğilebilir, koşabilir. Amaç, ondan kopmamaktır.

4. **Otur-kalk oyunu:** Grup üyeleri yaşam halkası oluştururlar. Piyanodan majör, minör ve eksik akorlar çalınır. Amaç, dikkatle dinleyerek majör akorlarda oturmak, minör akorlarda kalkmak ve eksik akorlarda elleri havaya kaldırmaktır. Yanlış yapan, oyundan çıkar. Oyun, bir kişi kalıncaya kadar devam eder.

5. **Nefes çalışması:** Grup üyeleri el ele tutuşarak şişmemiş bir balon oluştururlar. Balonun ağzı belirlenerek balonu s-s-s-s-s konsonuyla nefes vererek şişirmeye çalışırlar. Bu arada balon şiştikçe halka genişlemekte ve gerilmektedir. Yeterli gerginliğe ulaşınca balon patlar. Balonun parçaları etrafa dağılır. Bu bir canlandırma oyunudur.

6. **Tartım çalışması:** Grup üyeleri yaşam halkası oluşturarak sandalyelere oturur ve herkes sağa döner. Gözler kapatılır. Drama lideri gruptan bir kişinin sırtına 1 ya da 2 ölçülük tartım vurur. Bu tartım kulaktan kulağa oyunundaki gibi herkesin sırtına sırayla vurulur. En sondaki, duyduğu tartımı eliyle vurur. Doğruysa, oyun dikkatli oynanmış demektir. Yanlışsa, tartımın nerede bozulduğu tartışılır.

7. **Ses çalışması:** Drama liderinin verdiği komutlarla farklı duygu durumlarına ait sesler çıkarılır. Örneğin, hastalık durumunda inleme, sessiz bir ortamda fısıldama, şaşkınlık ifadesi, hayal kırıklığı gibi durumlar seslerle ifade edilmeye çalışılır.

- **Uyum - Güven:** Grubun etkileşime girdiği, birbirini tanıma ve iletişim kurma çalışmalarıdır. Grup üyeleri arasında ayırım yapmadan birbirine çekincesiz dokunarak iletişim kurulur. Dokunarak iletişim kurmak güven duygusu yaratır (Morgül, 1999).

Örnek Etkinlikler

1. **Halka içinde uyum çalışması:** Grup üyeleri yaşam halkası oluşturur. Bu çalışma Orff çalgıları kullanılarak yapılır. Amaç, her çalgının hareketini uyumlu bir şekilde gerçekleştirmektir. Örneğin, çelik üçgen çalındığında sağ kol yavaşça havaya kaldırılır. Marakas çalındığında sol kol yavaşça havaya kaldırılır. Tef çalındığında ise yere doğru çömelme hareketi yapılır. Önemli olan, hareketlerin doğru, aynı zamanda uyum halinde yapılmasıdır. Aynı zamanda da bir dikkat çalışmasıdır.

2. **Sarkaç oyunu:** Üçlü gruplar halinde oynanır. Ortada bir kişi dik durarak kendisini arkadaki ve öndeki arkadaşına bütün ağırlığıyla bırakır. Önemli olan bunu korkmadan, arkadaşlarına güvenerek yapabilmesidir. Daha sonra drama lideri herhangi bir Orff çalgısı çaldığında yer değiştirilerek herkes ortaya geçer ve bu çalışmayı dener. Bu çalışma bir güven çalışmasıdır.

3. **Şekil verme oyunu:** İkili gruplar halinde oynanır. Bir kişi hamur görevi üstlenir. Diğeri ise ona şekil vermeye çalışır. Hamur görevini üstlenen, karşısındaki arkadaşına güvenerek kendisini son derece rahat bırakmalıdır. Hamur şekillenirken dingin bir müzik çalınabilir ya da dinletilebilir. Hamuru şekillendirecek kişi müziği dinleyerek, müziğin üzerinde bıraktığı etkiyle hareket edebilir. Uyum- güven, aynı zamanda yaratıcılığı ortaya çıkaran bir çalışmadır.

4. **Modülasyon oyunu:** Grup yaşam halkası oluşturur. İçinde modülasyon geçişi olan bir parça çalınır ya da dinletilir. Bu sırada grup üyeleri halka içinde sağa dönerek uyumlu bir şekilde yürürler. Parçadaki modülasyonu duyar duymaz ters yöne dönüp tekrar yürümeye başlarlar. Parçada birden fazla modülasyon varsa her seferinde yön değiştirilir. Önemli olan modülasyonu hemen fark edebilmek ve uyumlu bir şekilde yön değiştirip yürümeye devam etmektir. Hem uyum, hem dikkat çalışmasıdır.

- **Doğaçlama Oluşumlar:** Grup doğaçlamasına dayalı oyunların ortaya çıktığı, uygulamanın yapıldığı etkinlik aşamasıdır. Gruplar, canlandırılacak konuyu önce kendi aralarında konuşurlar ve hemen oyuna dönüştürürler. Hazırlık için 10-15 dk süre verilir. Bu sürede beyin fırtınasının yaşandığı, grup dayanışmasının ve yaratıcılığın doruğa çıktığı net olarak görülür (Morgül, 1999).

Örnek Etkinlikler

1. **İlk satırlar:** Bu bir doğaçlama oyunudur. Herkes eşiyle karşılıklı oturur. Drama liderinin verdiği bir cümleyi devam ettirir ve karşılıklı doğaçlama yaparak konuşurlar. Burada önemli olan, girilen rolü jest ve mimiklerle desteklemek ve o rolün gerektirdiği gibi konuşmaktır. Örnek cümleler: "Hangi konser?", "Öğretmenin evi yanmış", "Haksızlık bu!", "Bu çalgıyla ne yapacaksın?", "Bestecisi kimmiş?" vb.

2. **Halka doğaçlaması:** Grup yaşam halkası oluşturarak sandalyelere oturur. Bir hikâye oluşturulur. Hikâyenin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirlenir. Daha sonra bu hikâye çalgılarla canlandırılmaya çalışılır. Halka başındaki bir öğrenci hikâyenin başını kendi çalgısıyla doğaçlama çalarak anlatmaya çalışır. Drama liderinin komutlarıyla hikâye gelişirken başka bir öğrenci kaldığı yerden devralır ve hikâyenin devamını çalgısıyla yürütmeye devam eder. Hikâye bitene kadar herkese sıra gelmeli ve herkes doğaçlama yapabilmelidir. Hikâyede farklı ruh durumlarının olmasına özen gösterilir. Üzüntü, sevinç, korku, heyecan gibi... Her öğrenci, çalgısında yarattığı ezgiyle bu durumları ifade eder. Bu oyun daha çok üniversitelerin Müzik Eğitimi A.B.D. öğrencileri için uygundur.
3. **İkna oyunu:** Bu oyun doğaçlama çalışmasıdır. Bir öğrenci tuşları olmayan bir piyanoyu başka birine satacaktır. Bunun için ikna yeteneğini kullanması gerekmektedir. Yaratıcılık, konuşma becerisi ve doğaçlama yeteneğinin ön plana çıktığı bir oyundur.
4. **Atasözü canlandırma:** 6-8 kişiden oluşan bir grup "Davulun sesi uzaktan hoş gelir." atasözünü hareketlerle canlandırmaya çalışır. Bu canlandırma sırasında küçük malzemelerden de yararlanılabilir. Canlandırma sırasında sadece hareket, jest ve mimikler ön planda olmalıdır.
5. **Yaşanılan bir olayın Orff çalgıları ile canlandırılması:** Bir hikayeyi Orff çalgılarıyla canlandırma çalışmasıdır. Hikâyede geçen olaylar uygun sesleri verebilecek Orff çalgılarıyla canlandırılmaya çalışılır. Grup hikâyeyi dinlerken önlerine konulan çalgıları dikkatle inceler. Hikâye bittikten sonra herkes eline bir çalgı alır ve hikâye tekrar anlatılırken sırası gelen çalgısını kullanır ve o olaydaki sesi çalgıyla canlandırır.
6. **Örnek hikâye:** Ayşe evde sıkılır ve dışarı çıkmaya karar verir. Kapıyı kapatır, merdivenlerden iner. Dışarı çıkıp yürümeye başlar. Bir süre sonra yağmurun çiselediğini görür ama yürümeye devam eder. Ancak yağmur hızlanmaya başlamıştır ki tam o sırada kayıp düşer. Ayşe'nin keyfi kaçmıştır. Yağmur da çok yağmaya başlamıştır. Geri döner, apartmana doğru koşar, merdivenlerden çıkar ve eve girer. Hemen teybi açar ve müzik dinlemeye başlar. Bir süre sonra elektrikler kesilir ve müzik yarıda kalır.

7. **Müzikle hikâye oluşturma:** Dinletilen ya da çalınan bir klasik müzik eserine hikâye oluşturulur. Gruptaki herkes müziği dinledikten sonra kafasında oluşturduğu hikâyesini anlatır. Bu hikâyelerden biri seçilerek ya da farklı hikâyeler bir araya getirilerek canlandırılmaya çalışılır. Oluşum tamamlandıktan sonra müzik eşliğinde tekrar canlandırılır.

- **Rahatlama - Değerlendirme**: Rahatlama, bedenin gevşetilmesi, ruhen ve bedenen rahatlama demektir. Gözler kapatılarak birkaç dakika yapılan çalışmalar üzerinde düşünülür. Gözler açılınca, yapılan çalışmaların ana fikri çıkarılır ve değerlendirilmesi yapılır. Bu aşamada istenirse dinlendirici bir müzik de kullanılabilir (Morgül, 1999).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Drama, eğitimin her alanında olduğu gibi müzikte de etkili bir öğretim yöntemidir. Derslerde yapılan drama çalışmaları, çocukların yaratıcılık gelişimlerine oldukça fayda sağlar. Yaparak yaşayarak öğrenme modeli olan drama sayesinde önemli eğitsel kazanımlar elde edilir.

Ülkemizde drama dersi verecek öğretim elemanlarına yönelik hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Üniversitelerde yüksek lisans düzeyinde de drama dersleri verilmektedir. Özellikle öğretmen yetiştiren üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde drama dersinin programda zorunlu olarak yer alması gerekmektedir. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2003 yılından beri "Müzikte Yaratıcı Drama" dersi seçmeli ders olarak verilmektedir. Bu dersin oldukça önemli kazanımları olmuştur. 2007 -2008 Bahar dönemi hariç, her yıl açılan bu ders, yaklaşık 18 öğrenciyle yürütülmüş ve olumlu dönütler elde edilmiştir. 2003 yılında bu dersi alan 2 öğrenci tiyatroya yönlenmiş ve çalışmalarını bu alanda da devam ettirmiştir. Dolayısıyla "Müzikte Yaratıcı Drama" dersi, öğrencilerin kendi yeteneklerini keşfetmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda "Müzikte Yaratıcı Drama" dersinde yapılan etkinlikler müzikle ilişkilendirilerek yapılmakta, müzik dersi konuları ve öğretilecek çocuk şarkıları drama yöntemiyle canlandırılmaktadır. Dönem sonunda her öğrenci kendileriyle ilgili değişimleri fark ederek pek çok kazanım elde etmiştir.

Yaratıcı bireylerin yetişmesinde önemli bir yere sahip olan drama çalışmalarının başarıya ulaşabilmesi için, konuyla ilgilenen herkesin alana

destek vermesinin gerekli olduğu akla getirilmelidir. Gelecekten herkesin sorumlu olduğu düşüncesiyle, çağdaş bir ülke için çağdaş yöntemlerle yapılan eğitimin yaygınlaştırılması gerektiği ve bunun her eğitimcinin birinci görevi olduğu söylenilebilir.

KAYNAKLAR

Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş., Çimen, S., 2000. Drama. *İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık*.

Adıgüzel, Ö., 2002. Yaratıcı Drama. *Ankara: Natürel Kitap Yayıncılık.*

Çalık, S., Yaratıcı Drama. (online): http:// www.pcu.healt.gov.tr/ss/sayıılar/ 9609/4.htm. adresinden 14.03.2007 tarihinde indirilmiştir.

Fulford, J., Hutchings, M., Ross, A., Schmıtsz, H., 2001. Çeviren: Küçükahmet L., Borçbakan H., Karamanoğlu S**.** İlköğretimde Drama**.** *Ankara: Nobel Yayıncılık*.

Morgül, M., 1999. Eğitimde Yaratıcı Dramaya Merhaba**.** *Ankara**:** Kök Yayıncılık*.

Tekerek, N., 2007. Yaratıcı Dramanın Özgürlüğü, Alışkanlıkların Kalıpları ve Bir Uygulama Örneği. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* Sayı 1, Bursa: 2007.

Yeğen, G., Yaratıcı Drama. (online): *http://ilköğretim-online.org.tr, Yıl 2, Sayı 2*, adresinden 08.04.2008 tarihinde indirilmiştir.